

WAT IS DE JUISTE NAAM VAN ONZE "GLANZENDE TEPELHOREN"

OF

VOER VOOR PUZZELAARS.

18182

R. VANWALLEGHEM

Van zodra iemand zijn eerste schelpje van het strand opraapt, wordt hij meestal duchtig aangemaand alle gegevens zo nauwkeurig mogelijk bij te houden. Als de persoon in kwestie het belang daarvan inziet, wenst hij meestal ook een korrekte naam bij zijn vondst te plaatsen. Het eerste boekje brengt over het algemeen wel oplossing, doch als de man wat meer wil weten en meerdere werken inkijkt, kan het gebeuren dat een eerste zekerheid omslaat in twijfel.

Een schelpje waar onze beginnende schelpenman zeker zijn been over breekt, is de "glanzende tepelhoren". Een greepje uit enkele courant geraadpleegde boeken leert ons het volgende :

- Entrop, 1959 : *Polinices poliana* (Della Chiaje, 1830)
= *Natica poliana alderi* Forbes, 1838
- Entrop, 1972 : *Lunatia alderi* (Forbes, 1838)
= *Polinices polianus* (Della Chiaje, 1830)
- Freter & Graham, 1981 : *Lunatia alderi* (Forbes, 1838).
= *Natica alderi* Forbes, 1838
= *Lunatia poliana* (della Chiaje, 1826)
(Mediterranean)
Lunatia intermedia (Philippi, 1836)
Lunatia nitida auct. non Donovan, 1800
- Janssen, 1978 : *Euspira poliana* (Della Chiaje, 1830)
fōrma *alderi* Forbes
forma *nitida* Donovan
- Locard, 1892 : *Natica alderi*, Forbes
Natica poliana, Della Chiaje

- McMillan, 1968 : *Natica poliana* Chiaje
Nordsieck, 1968 : *Lunatia alderi* (Forbes)
= *poliana* (Chiaje)
= *intermedia* (Philippi)
+ *alderi lactea* (Verkrüzen)
+ *alderi glaucina* (Linné)
Parenzan, 1970 : *Lunatia poliana* (D. Ch.)
= *Lunatia alderi* (Forb.)
= *Polynices poliana* (D. Ch.)
= *Natica alderi* (Forb.)
Van Benthem Jutting, 1933 : *Natica poliana alderi* (Forb., 1838)
Van Regteren Altena, 1937 : *Natica poliana alderi* (Forb., 1838)
Ziegelmeier, 1966 : *Lunatia nitida* Donovan
= *Natica pulchella* Risso
= *N. poliana alderi* Forbes

Nu wordt het toch wel puzzelen geblazen. Wat de ene auteur als soort beschouwt, wordt bij de andere synoniem of vorm. Weinig auteurs motiveren het voorop stellen van een bepaalde naam, wat we gezien het karakter van de meeste werken ook niet dienen te verwachten.

Uit een drietal van bovenstaande werken kunnen we afleiden dat de naam "poliana" betrekking zou hebben op exemplaren uit de Middellandse Zee. Locard, 1892 beschouwt "*N. poliano*" (Peu commun, la Méditerranée, zones littorales et herbacées) en "*N. alderi*" (Commun, toutes nos côtes, zones littorales et herbacées) als twee afzonderlijke soorten. Fretter & Graham, 1981 plaatsen na het synoniem *L. poliana* de toevoeging "Mediterranean". Van Benthem Jutting, 1933 stelt het ook duidelijk : "In de Middellandsche Zee leeft deze soort, *N. poliana* Chiaje". Vandaar dat exemplaren uit onze wateren dan behoren tot de ondersoort "*N. poliana alderi*". Van Benthem Jutting vermeldt hierbij ook nog "*nitida*" als witte kleurvariëteit, doch hiervoor refereert hij naar de auteur Speyer die deze witte vorm als "hoofdvorm" beschouwt, zodat "*alderi*" dan slechts "den ondergeschikten rang van variëteit" toegekend wordt.

Als we in onze puzzel de naam "*poliana*" wat beter gesitueerd zien, dan is er nog steeds heel wat onduidelijkheid betreffende "*alderi*" en "*nitida*". Bij het doorlopen van nog

meer literatuur vinden we hier en daar andere informatie.

Dautzenberg & Fischer, 1925 stellen "*Natica (Naticina) nitida* Donovan, 1803" voorop. Ze voegen eraan toe : "Chez le type décrit par Donovan la coquille est entièrement blanche". Bovendien vermelden ze in hun synonymie ook nog "*Natica alderi* Forb. var. *lactea*. Jeffreys, Brit. Conch., IV, p. 224". Voor de gekleurde exemplaren stellen ze "var. ex-col. *alderi* Forbes" met daarbij de opmerking : "Cette variété colorée est beaucoup plus commune que le type blanc du *nitida*".

Ook Forbes & Hanley, 1853 geven een interessante toelichting over deze witte en gekleurde vormen : "By a most interesting suite of examples, Mr. Jeffreys has clearly demonstrated to us that the *Nerita nitida* of Donovan is merely a milk-white variety of this species. As the links or intermediate examples are rarely to be obtained, we mention the two most important. The first differs from the typical *alderi* in being of a pale hue, with an opaque white band beneath the sutures; here and there a faint trace of one or two of the articulated zones is clearly perceptible; the pillar lip is white, but there is an isolated stain or two of chestnut round the umbilicus.

fig. 1

The next resembles the preceding in other respects, but is perfectly devoid of all brown markings, and of a flesh-colour that changes into white at the base of the body-whorl. The typical *nitida* is of a pure uniform and highly lustrous white : it is occasionally taken alive on different parts of our coast." Een figuur met een levend dier (fig. 1) in Volume I wordt nog onderschreven als *N. alderi*, terwijl in Volume IV drie verschillende kleurvormen (fig. 2) van de schelp gezamenlijk afgebeeld worden als *N. nitida*.

fig. 2

Het voorafgaande kunnen we dus als volgt resumeren : *N. poliana* heeft betrekking op exemplaren uit de Middellandse Zee, *N. nitida* heeft een volledig witte schelp en *N. alderi* is de courant voorkomende gekleurde vorm. Niettemin kunnen we nog steeds niet afleiden welke naam nu prioritair is. Indien dit "*poliana*" is (verschillende data bij Fretter & Graham en Janssen!) , dan kan "*alderi*" toch moeilijk beschouwd worden als ondersoort, gezien deze soort voorkomt van de Middellandse Zee tot Noorwegen. Ingeval het "*nitida*" is, dan is het per toeval dat een zeldzame witte vorm moet aanzien worden als type van de kleurrijke algemene soort.

Om dit probleem op te lossen zou er een ernstig literatuuronderzoek nodig zijn, alsmede examinatie van de typeschelpen, voor zoverre die nog bestaan. Dance, 1966 verklaart wel dat de collectie van Forbes zich in het Royal Scottish Museum bevindt (+ alle schelpen afgebeeld in "History of British Mollusca" in het Britisch Museum - Natural History), maar in zijn lijst van nagenoeg 500 belangrijke oude verzamelingen wordt geen woord gerept over Donovan en Della Chiaje.

Over eigen ervaring met de glanzende tepelhoren kan ik het volgende kwijt : grote reeksen binnengebracht door Oostendse vissers bevatten geen enkel wit exemplaar, zowel bij dood (meestal), levend of ex-pisce materiaal. Dode specimen verzameld op het Belgische strand behoren eveneens steeds tot de algemene gekleurde vorm. Niettemin bekwam ik een paar keer zuiver witte exemplaren uit de bijvangst van Bretoense vissers.

De glanzende tepelhoren is een soort waar nog steeds naar uit te kijken valt. Niet alleen is de naam een probleem, maar ook zijn voorkomen op het Belgische strand stelt een vraagteken. Alhoewel regelmatig uiterst verse schelpen aanspoelen, is het mij niet bekend dat ooit levende exemplaren zijn gevonden. Strandjutters kunnen hier nog steeds hun steentje bijdragen!

Literatuur

- Dance, S.P., 1966. Shell Collecting, an Illustrated History. Faber and Faber, London. 344p.
- Dautzenberg, Ph. & P.H. Fischer, 1925. Les Mollusques Marins du Finistère et en particulier de Roscoff. Les Presses Universitaires de France, Paris. 180p.

- Entrop, B., 1959. Schelpen vinden en herkennen. N.V.W.J. Thieme U Cie, Zutphen. 324p.
- Entrop, B., 1972. Schelpen vinden en herkennen. N.V.W.J. Thieme & Cie, Zutphen. (3de druk). 320p.
- Forbes, E. & S. Hanley, 1849-1853. A History of British Mollusca, and their Shells. 4 Vols, van Voorst, London.
- Fretter, V. & A. Graham, 1976-1982. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark. 7 parts, Angus Graham Associates, Reading.
- Janssen, A.W., 1975. Systematische Lijst van Nederlandse Recente en Fossiele Mollusken. Meded. Werkgr. Tert. Kwart. Geol., Vol. 12 nr.4, pp. 115-170.
- Locard, A., 1892. Les Coquilles Marines des Côtes de France. Description des familles, genres et espèces. J-B. Baillièrè et Fils, Paris. 384p.
- McMillan, N.F., 1968. British Shells. Frederick Warne & CoLtd, 196p.
- Nordsieck, F., 1968. Die Europäischen Meeres-Gehäusschnecken (Prosobranchia vom Eismeer bis Kapverden und Mittelmeer. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart. 268p.
- Parenzan, P., 1970. Carta d'identità delle conchiglie del Mediterraneo. Vol I Gasteropodi. Ed.Bios Taras, Taranto. 283p.
- Van Regteren Altena, C.O., 1937. Bijdrage tot de kennis der fossiel en recente mollusken, die op de Nederlandse stranden aanspoelen, en hunner verspreiding. Doctoraatsverhandeling, Amsterdam. D. Van Sijn & Zonen, Rotterdam. 184p.
- Van Benthem Jutting, T., 1933. Fauna van Nederland, Aflèvering VII, Mollusca (I) A. Gasteropoda Prosobranchia et Pulmonata. A.W. Sijthoff's UitgeversMij. N.V., Leiden. 387p.
- Ziegelmeier, E., 1973. Die Schnecken (Gastropoda Prosobranchia) der deutschen Meeresgebiete und brackigen Küstengewässer. Biologische Anstalt Helgoland, Hamburg. 66p.